

Nr 138.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad; given Stockholms slott den 22 februari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 22 februari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMEVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Rosén:

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, fjärde huvudtiteln, anförde jag under punkten 73, att den s. k. kasernkommittén i skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 18 november 1926 anmält, att i skriftliga överenskommelser, som upprättats mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kommittén, å ena sidan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riks-

dagens godkännande, samt Härnösands respektive Östersunds stad, å andra sidan, intagits bestämmelser om att kronan skulle till nämnda städer utgiva viss kontant gottgörelse. Det sammanlagda ersättningsbeloppet hade beräknats till cirka 60,000 kronor. Kommittén ämnade sedermera inkomma med närmare redogörelser för de förda förhandlingarna samt beträffande innebörden av de med nämnda städer träffade överenskommelserna. I anslutning härtill hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avvaktan på proposition i ämnet, tillsvidare för ersättning till vissa kommuner för budgetåret 1927—1928 beräkna ett extra anslag av 60,000 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Jag anhåller nu att för Kungl. Maj:t få till slutlig prövning anmäla ifrågasvarande ärende, i vad avser överenskommelsen med Härnösands stad.

Såsom av chefen för socialdepartementet förut denna dag närmare omförmäls, har kasernkommittén i skrivelse den 2 december 1926 framlagt förslag angående den framtida användningen av det för Hemsö kustartillerikår avsedda kasernetablissemanget i Härnösand. Detta förslag innebär, att etablissemanget skulle användas till vanförestalt. Emellertid sammanhänger planen rörande etablissemangets användning för dylikt ändamål med frågan om avvägbringande av en överenskommelse med staden Härnösand, i anledning av att kasernetablissemanget icke skulle brukas för sin ursprungliga militära uppgift. I nyssberörda skrivelse har kasernkommittén jämväl framlagt resultatet av de förhandlingar, som i detta senare hänseende förts mellan kommittén och Härnösands stad. Dessa förhandlingar hava lett till avslutandet av en den 14 och den 16 september 1926 dagtecknad preliminär överenskommelse, vilken, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, träffats under den förutsättningen, att de för Hemsö kustartillerikårs räkning uppförda kasernbyggnaderna kunna, på sätt i överenskommelsen angives, inredas till en anstalt för vanföra. Kommittén har hemställt, att ifrågasvarande överenskommelse, vilken torde få såsom bilaga (Bil. A.) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende, måtte bliva föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Innan jag ingår på frågan om berörda överenskommelse, torde jag få lämna en kortfattad redogörelse för tillkomsten av ifrågasvarande kasernetablissemang ävensom för vissa därmed sammanhängande omständigheter.

Till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag av 13,748,690 kronor, att utgå av värnskattemedel. Bland dessa nyanläggningar ingingo även byggnader i Härnösand för förläggning av Hemsö kustartillerikår. De för denna kår beräknade byggnaderna skulle utgöras huvudsakligen av kasernbyggnad, byggnad för matinrättning, exercishus och avträdesbyggnad.

Sedan stadsfullmäktige i Härnösand den 4 januari 1916 erbjudit kronan viss mark m. m. för ordnandet av förläggning i staden för ett kustartilleritruppförband, bemyndigade Kungl. Maj:t den 26 maj 1916 marinförvaltningen

att för kronans räkning sluta avtal med staden i enlighet med stadens erbjudande. Den 20 september och den 15 oktober 1917 undertecknades här efter ett mellan kronan och staden i anledning av förläggningen upprättat skriftligt avtal, vilket lämpligen torde böra såsom bilaga (Bil. B) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende. Avtalet träffades under förutsättning, att det för kustbefästningarna i Härnösands skärgård avsedda kustartilleritruppförbandet förlades till Härnösand med kasernetablissemang å den s. k. Hovsjorden. Såsom av § 1 i avtalet framgår, överlät därvid staden till kronan utan ersättning med äganderätt ett å en vid avtalet fogad karta med A betecknat område ävensom med nyttjanderätt vissa å samma karta särskilt utmärkta områden m. m. Samtliga nyttjanderätter skulle tillkomma kronan, så länge å området A funnes förlagt kustartilleritruppförband eller annan avsevärd militäravdelning. Enligt § 2 i avtalet förband sig staden att utan kostnad för kronan framdraga vatten-, belysnings- och gasledningar till gränsen av området A. I enlighet med avtalet har staden bekostat framdragandet av dylika ledningar till kasernetablissemangets tomtgräns.

Å ifrågavarande av Härnösands stad till kronan med äganderätt överlätna område A påbörjades under våren 1917 uppförandet av en kasernbyggnad jämte en byggnad för matinrättning m. m. På hösten 1919 föreskrev emellertid Kungl. Maj:t, att med hänsyn till förestående revision av landets försvarsväsende alla pågående arbeten vid ifrågavarande byggnadsföretag skulle avbrytas. Vid denna tidpunkt hade arbetena fortskridit så långt, att kasernbyggnaden och matinrättningsbyggnaden voro uppförda. Yttre putsning ävensom de huvudsakliga inredningsarbetena återstodo dock. Grund till en gymnastikbyggnad hade blivit gjuten, men byggnadens uppförande hade icke påbörjats. Åtgärder för planering och ordnande av kasernområdet samt inhägnande av detsamma hade icke vidtagits.

Inom kasernbyggnaden hava sedermera inretts och tagits i anspråk en del lokaler för bostäder, expeditioner och förrådsrum. Sålunda finnas inredda expeditionslokaler och bostäder för kommandanten i Hemsö fästning och dennes adjutant, varjämte den ena hälften av kasernbyggnadens vindsvåning disponerats för inrymmande av förråd för Härnösands landstormsområde nr 67 a och för Svenska röda korset.

Uppförandet av byggnaderna i det skick, de vid tiden för avbrytandet av arbetena befunno sig, har dragit en kostnad av sammanlagt omkring 1,100,000 kronor. Härtill hava sedermera kommit kostnader för inredandet av en del bostäder och förrådslokaler m. m.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 januari 1924 hemställde stadsfullmäktige i Härnösand, att uppgörelse måtte träffas angående stadens mellanhavande med kronan på grund av det år 1917 upprättade avtalet rörande upplåtelse till kronan av mark m. m. för ifrågavarande kasernetablissemang. Under hänvisning till ett av fullmäktige den 11 december 1923 fattat beslut, därvid närmare angivits de krav, som staden vid en dylik uppgörelse borde fram-

ställa, samt med åberopande av att kronan icke uppfyllt de villkor, som utgjort förutsättningen för att Härnösands stad skulle anses bunden av de utfästelser, vilka från dess sida gjorts i avtalet, yttrade stadsfullmäktige, att stadens krav borde preciseras sålunda:

1) kronan medgäve, att avtalet av år 1917 skulle anses hävt från viss tidpunkt;

2) kronan medverkade till att den med äganderätt till kronan upplåtna marken utan ersättning från stadens sida återbördades till staden, att från och med under punkt 1) åsyftad tidpunkt av staden innehavas med samma rätt som före markens upplåtelse till kronan;

3) kronan erlade till staden kontant gottgörelse en gång för alla med belopp, varom överenskommelse kunde träffas, för den förlust och skada staden i sitt mellanhavande med kronan lidit intill tiden för uppgörelsens avslutande och för framtiden kunde komma att lida;

4) särskild överenskommelse träffades i fråga om den ersättning, kronan hade att utgiva för den mark, som kronan kunde hava behov av att förvärva från staden.

Kasernkommittén, till vilken stadsfullmäktiges framställning överlämnats, har, såsom redan nämnts, fört förhandlingar i ämnet med Härnösands stad, vilka förhandlingar resulterat i förut omförmälda preliminära överenskommelse (Bil. A). Härom anför kommittén i sin förenämnda skrivelse den 2 december 1926 följande.

Ett huvudvillkor för att kunna utnyttja Härnösandskasernen för annat ändamål hade givetvis varit, att uppgörelse kunde på rimliga villkor träffas med Härnösands stad. Det kustartilleriförband, som enligt på sin tid uppgjorda förslag skulle förläggas till Härnösand, hade aldrig blivit uppsatt. Någon ersättning hade Härnösands stad icke erhållit för de uppoffringar, staden fått vidkännas i anledning av det med kronan år 1917 upprättade avtalet. Under en del år hade dock kommandanten i Hemsö fästning ävensom ett par underofficerare haft sin bostad i kasernbyggnaden och sålunda varit skattskyldiga inom staden. Att staden med fog kunde göra anspråk på att återfå en del av den mark, som för kustartilleriförbandets räkning upplåtits till kronan, syntes under sådana omständigheter icke kunna förnekas.

Vid förhandlingar, som kommittén inlett med representanter för Härnösands stad, hade staden i första hand påkallat, att 1917 års avtal måtte hävas. Sedan kommittén framlagt förslag, att till kasernetablissemanget skulle förläggas en vanförestalt, hade staden förklarat sig villig att kostnadsfritt för den tilltänkta anstaltens räkning upplåta dels det markområde, varå kasernbyggnaderna blivit uppförda, dels ock det ytterligare område, som kunde anses erforderligt för vanförestaltens behov. Den mark, staden sålunda skulle ställa till förfogande, hade ansetts kunna begränsas till omkring 40,800 kvadratmeter. Å en av förste stadsingenjören S. Heldt upprättad konceptkarta hade det för anstalten avsedda markområdet närmare utmärkts till läge och gränser.

Såsom villkor för denna markupplåtelse hade staden uppställt, att i kasernbyggnaderna skulle genom kronans försorg inredas en vanförestalt med plats för minst 150 patienter och elever.

På grundval av dessa förutsättningar hade mellan Kungl. Maj:tt och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Härnösands stad, å andra sidan, upprättats den förut omförmälda skriftliga överenskommelsen.

Då den tilltänkta anstalten enligt kommitténs mening borde drivas aningen i likhet med övriga vanförestalder av en enskild förening under kronans kontroll och medverkan eller, om detta icke låte sig göra, av kronan, borde staden icke vara skyldig att utöver vanliga patient- och elevavgifter lämna bidrag till anstaltens underhålls- och driftkostnader. Detta hade på stadens begäran klart utsagts i § 3 av överenskommelsen.

Enligt från marinförvaltningen inhämtad uppgift hade kronan icke sökt eller erhållit lagfart å de fastigheter, som kronan enligt 1917 års avtal fått till sig överlätna av Härnösands stad. Under sådana omständigheter borde kronan vidkännas de kostnader, som uppkomme för erhållande av avstyckning och lagfart å det för vanförestallden avsedda markområdet.

Som kronan under omkring tio års tid haft dispositionsrätt till de fastigheter, som enligt 1917 års avtal av staden upplåtits till kronan, samt kronan under denna tid tillgodogjort sig den avkastning, som inlutit från fastigheterna, hade staden gjort anspråk på att erhålla viss gottgörelse härför. Enligt uppgifter, infortrade från marinförvaltningens fortifikationsavdelning, hade kronan från den s. k. Hovsjorden under åren 1918—1925 tillgodoförts inkomst av arrenden och försåld matjord m. m. till ett belopp av 7,531 kronor 12 öre. Då det kunde förväntas, att kronan under år 1926 samt förra hälften av år 1927 komme att tillföras ytterligare omkring 1,200 kronor i arrendavgifter, samt staden därjämte på sin tid tillskyndats vissa direkta utgifter, i samband med att markområdena ställts till kronans förfogande (bland annat hade staden åtagit sig kostnaderna för att låta bortföra en byggnad), hade kommittén -- under beaktande jämväl att den nya anstalten icke kunde träda i verksamhet förrän om ett par års tid -- ansett, att staden i ett för allt borde tillerkännas en gottgörelse, däri inberäknat räntor, av tillhoppa 15,000 kronor. Detta belopp skulle enligt överenskommelsen till staden utgivas den 1 juli 1927.

För att erhålla säkerhet för, att den tilltänkta vanförestallden skulle inom rimlig tid komma till stånd samt att densamma därefter i förutsatt omfattning komme att drivas, hade staden påyrkat, att i överenskommelsen måtte införas vissa garantibestämmelser. Dessa hade sammanförts i §§ 8—10. Om en mera avsevärd inskränkning i vanförestalldens drift skulle äga rum, hade staden sålunda tillerkänts rätt att mot kronan framställa de krav på ersättning, vartill staden på dylik grund kunde anse sig befogad. Sådan ersättning skulle givetvis icke kunna utgå i annat fall än att antalet vanföra å anstalten väsentligen komme att understiga det i överenskommelsen angivna antalet, 150 stycken. Vidare hade på hemställan av staden i överenskommelsen intagits bestämmelse om, att kronan skulle till staden utgiva viss årlig ersättning, för den händelse kasernbyggnaderna icke före den 1 juli 1931 tagits i bruk för sitt nya ändamål.

En liknande bestämmelse hade tidigare intagits i ett mellan kronan och Kristianstads stad år 1908 upprättat kontrakt rörande förläggning till denna stad av Norra skånska infanteriregementet. Sedan Kungl. Maj:tt den 31 december 1907 förordnat, att nämnda regemente skulle förläggas till Kristianstad, hade den 15 och den 28 februari 1908 ett kontrakt mellan kronan och Kristianstads stad undertecknats, enligt vilket staden åtagit sig vissa ekonomiska förpliktelser gentemot kronan, såsom tillhandahållande av viss mark, anläggande av gas-, vatten- och avloppsledning samt utförande av en del vägarbeten. I kontraktet hade kronan förbundit sig att, därest regementet

i sin helhet icke blivit förlagt till Kristianstad före den 1 oktober 1912, från sistnämnda dag, till dess så skett, till staden erlægga fem procent årlig ränta å de utgifter, som staden på grund av kontraktet kunde komma att vidkännas.

Den i överenskommelsen med Härnösands stad införda bestämmelsen grundade sig i viss mån å liknande förutsättningar. Värdet å den mark, som staden för den nya anstaltens räkning överlätit till kronan, måste uppskattas till omkring 5 kronor per kvadratmeter. Som marken i areal innehöle något mer än 40,800 kvadratmeter, skulle värdet å densamma för närvarande uppgå till omkring 200,000 kronor. Den årliga ersättningen till staden skulle motsvara ränta efter fem procent å detta markvärde eller sålunda 10,000 kronor.

Då den mark, varå kasernbyggnaderna vore uppförda, måste anses väl belägen och ur stadens synpunkt såsom tomtmark synnerligen värdefull, hade kommittén ansett sig kunna tillmötesgå stadens i denna del gjorda hemställan.

Slutligen hade i § 10 av överenskommelsen intagits bestämmelser om skyldighet för kronan att under vissa förutsättningar framdeles till staden utgiva ersättning för den överlättna marken efter det värde, marken då kunde anses betinga. Skulle kronan icke kunna fullgöra sina i överenskommelsen gjorda utfästelser, borde mellanvarandet med staden på det sätt slutligen ordnas, att kronan inlöste markområdet till skäligt pris. De å området belägna byggnaderna måste under alla omständigheter anses äga det värde, att kronan borde tillförsäkra sig möjlighet att i framtiden utnyttja dem för annat ändamål, därest det av kommittén nu framställda förslaget icke skulle bliva godkänt. För sådant fall borde staden skäligen anses berättigad att erhålla ersättning efter det då gällande värdet å marken.

Marinförvaltningen, som anbefallts att yttra sig över kasernkommitténs framställning, har i utlåtande den 3 februari 1927 anfört följande.

Det av kasernkommittén uppgjorda förslaget till kasernetablissemangets användande såsom vanförestalt innebure enligt huvudförslaget samtliga byggnaders apterande i deras helhet för det avsedda ändamålet, under det att i det alternativa och av kommittén tillstyrkta förslaget från användning i nämnda syfte undantagits vindsvåningens i kasernbyggnaden sydöstra hälft, vilken såsom hittills avsåges att användas såsom förråd för röda korset och landstormen. Av de avgivna förslagen vore ur försvarets synpunkt givetvis det senare att föredraga, enär genom detsammes godtagande inga särskilda anstalter behöfve vidtagas för ifrågavarande förråd.

I kasernbyggnaden vore emellertid för närvarande en del lokaler därutöver inredda, nämligen: inom bottenvåningens nordvästra hälft kommandants-expedition och fortifikationsexpedition samt bostad för kommandanten; och inom byggnadens sydöstra hälft vore likaledes bostäder inredda för två gifta underofficerare, vilka sistnämnda lägenheter vore belägna den ena öfver den andra i våningarna en och två trappor upp. För ifrågavarande bostäder hade nödiga källarutrymmen, även motsvarande vindskontor, anordnats. I bottenvåningens sydöstra del hade vidare tvenne rum provisoriskt inretts för en ordonnans samt för besättningen å den till fästningen hörande motorslupen. Slutligen hade i källaren vissa lokaler tagits i anspråk för förrådsbehov. Ovannämnda expeditionslokaler och bostäder med tillhörande utrymmen hade enligt Kungl. Maj:ts beslut och i visst fall efter riksdagens medgivande på sin tid inretts för ifrågavarande ändamål på grund av omöjligheten att då kunna förhyra motsvarande utrymmen inom staden.

Ett genomförande av kasernkommitténs förslag enligt dess alternativa omfattning skulle sålunda beröva sjöförsvaret tillgången till ifrågavarande expeditions-, bostads- och förrådslokaler, för vilkas bibehållande behov fortfarande föreläge, åtminstone beträffande expeditions- och förrådslokaler, varför man bleve nödsakad antingen att inom staden söka förhyra motsvarande lokaler eller ock att genom nybyggnad tillgodose behovet.

För utredning av frågan i denna del hade ärendet varit underställt kommandanten i Hemsö fästning. Denne hade meddelat, att för kommandants-, fortifikations- och sjörullförelingsexpeditionerna oundgängligen krävdes fyra rum, varjämte för hemliga handlingars förvarande ett brand- och dyrkfrött kassavalv på säker grund erfordrades. Kassavalvet kunde icke ersättas med kassaskåp, enär befintliga hemliga ritningar i större format icke kunde inrymmas i ett dylikt. Att samtliga dessa expeditionslokaler måste vara belägna i samma byggnad och intill varandra, vore en självklar sak. Av det för Hemsö fästning avsedda kustartilleridetachmentet måste en ordonnans ävensom besättningen å den till fästningen hörande motorslupen — en befälhavare och en maskinskötare — vara förlagda till Härnösands stad. Att hyra särskilda rum för denna personal ute i staden vore förenat med stora svårigheter och kostnader samt vore ur disciplinär synpunkt synnerligen olämpligt, varför ytterligare ett rum borde finnas för den detacherade avdelningen i samma hus som expeditionslokalerna. Årliga hyran för behöfliga lokaler syntes med i staden gällande hyror uppgå till lägst 3,000 kronor, och tillkomme då dessutom kostnaderna för lokalernas uppvärmning. Vidare borde beräknas 3,000—4,000 kronor för förändringsarbeten och kassavalv m. m. På grund av det fåtal stenhus, som finnes i Härnösand, ansåge kommandanten, att en för ändamålet behöflig lägenhet icke kunde förhyras i annat än trähus, och syntes även detta möta avsevärda svårigheter. En stor osäkerhet, huruvida och huru länge en dylik lägenhet kunde få disponeras, komme alltid att förefinnas, varför, åtminstone för närvarande, enda utvägen att lösa frågan syntes vara, att för fästningens och sjörullförelingens behov en ny särskild byggnad uppfördes på kronans område i närheten av Södra sundet, dit i så fall även motorslupen borde förflyttas, för att allt skulle koncentreras på en plats. Kostnaderna härför låte sig dock icke exakt beräknas, men syntes kunna hållas inom ramen av 80,000 kronor.

Utöver de av kommandanten angivna kostnaderna för hyrande av expeditions- och förläggningslokaler samt sannolik engångskostnad för ändringsarbeten, kassavalv m. m., rörande vilka beloppes storlek marinförvaltningen dock icke kunde för närvarande avgiva något bestämt utlåtande, syntes det marinförvaltningen, att hänsyn även borde tagas till den hysesinkomst, för närvarande 2,524 kronor per år, som kronan uppbure för inom kasernbyggnaden inredda bostäder, men som vid ett genomförande av det remitterade förslaget skulle bortfalla. Vidare finge beräknas, att såsom ersättning för inom kasernen förlorat förrådsutrymme skulle krävas uppförande av en förrådsbyggnad för artilleri- och fortifikationsförråd å kronans mark å Hemsö för en uppskattad kostnad av 9,000 kronor.

Då i händelse av kasernetablissemangets framtida användning enligt kasernkommitténs förslag sjöförsvaret sålunda skulle komma att betungas med utgifter, för vilka medel ej finnes beräknade, ävensom drabbas av minskad hysesinkomst, ansåge marinförvaltningen det i hög grad önskvärt, att denna fråga löstes på ett sådant sätt, att försvarets intressen bleve bättre tillgodosedda än enligt det nu föreliggande förslaget. Ett förslag i sådan riktning syntes marinförvaltningen även föreligga.

Ämbetsverket ville i detta hänseende erinra, hurusom i 1927 års statsverksproposition, sjätte huvudtiteln, punkten 39, föredragande departements-

chefen berört frågan om här ifrågavarande kasernetablissemangs användande för inrymmande av såväl landsarkiv som lantmäterikontor, och att i sammanhang därmed angivits, att riksarkivet i arkivfrågan komme att framlägga förslag. Ett sådant hade även av riksarkivet i skrivelse den 22 november 1926 avgivits av innebörd, att den sydöstra hälften av kasernbyggnaden skulle genom brandmur avskiljas från byggnaden i övrigt och inredas till landsarkiv. De å vinden inom nämnda halva av byggnaden inrymda förråden för landstormen och röda korset måste för den skull därifrån förflyttas. Enligt vad kommandanten i Hemsö fästning inhämtat, skulle för lantmäterikontoret näppeligen erfordras mer än en våning i den nordvästra halvan av samma byggnad, varigenom för sjöförsvarets räkning inredda och nu disponerade lokaler skulle i huvudsak kunna fortfarande disponeras för samma ändamål, ävensom ovannämnda förråd kunna inrymmas i den nordvästra halvan av kasernvinden.

Vidkommande härefter den av kasernkommittén i anslutning till dess förslag träffade preliminära överenskommelsen med Härnösands stad, varigenom det mellan marinförvaltningen och staden den 20 september, respektive 15 oktober 1917 träffade avtalet om överlåtelse av mark till kronan m. m. skulle upphöra att gälla från den 1 juli 1927 och kronan skulle förbinda sig att samma dag till staden utgiva 15,000 kronor, »utgörande i ett för allt gottgörelse för de förluster, som staden tillskyndats i följd av att staden sedan år 1917 icke ägt dispositionsrätt till de för Hemsö kustartillerikårs räkning upplåtna markområdena», finge marinförvaltningen anmäla, att ämbetsverket, under förutsättning att kommitténs förslag till vanförestalt vunne statsmakternas godkännande, icke hade något att mot den träffade preliminära överenskommelsen erinra. Skulle kommitténs förslag däremot icke bli genomfört, hölle marinförvaltningen före, att frågan om överenskommelse med Härnösands stad borde göras till föremål för förnyad utredning.

I anslutning till det anförda hemställde marinförvaltningen,

att det av kasernkommittén avgivna förslaget till användande av kustartilleriets kasernetablissemang i Härnösand till vanförestalt icke måtte vinna Kungl. Maj:ts gillande, utan att frågan om etablissemangets framtida användande måtte göras till föremål för förnyad utredning.

att den preliminärt träffade överenskommelsen med staden ej måtte fastställas,

att, om så likväl skulle ske, medel till bestridande av den i avtalet stadgade gottgörelsen av 15,000 kronor till staden måtte av riksdagen begäras,

att, därest de av sjöförsvaret nu använda lokalerna i etablissemanget ej längre finge av detsamma disponeras, sjöförsvarets anslag till skrivmaterialier och expenser m. m. måtte från och med budgetåret 1928—1929 ökas med 3,000 kronor, intill vilken tid eventuellt erforderliga hyreskostnader kunde bestridas från uppkomna besparingar å samma anslag, samt

att, under samma förutsättning, ett anslag av 9,000 kronor till uppförande av erforderlig förrådsbyggnad måtte av riksdagen begäras.

Departements-
chefen.

Enligt den plan för det fasta kustförsvarets ordnande, som godkändes av 1914 års senare riksdag, skulle bland rikets kustfästningar ingå Hemsö fästning, för vars bemanning skulle i Härnösand förläggas Hemsö kustartillerikår. 1925 års riksdags beslut beträffande försvarsorganisationen innebär emellertid med avseende å Hemsö fästning, att fästningen visserligen skall bibehållas, men att för densamma icke skall beräknas annan personal än som erfordras för tillsyn och materielens vård. Vid sådant förhållande synes staden äga fog för sitt framställda yrkande om hävande av det år 1917

mellan kronan och staden träffade avtalet, vilket grundats på den förutsättningen, att ett kustartilleritruppförband skulle förläggas till staden.

Chefen för socialdepartementet har, efter gemensam beredning med mig, förut denna dag föreslagit avlätande till riksdagen av proposition i syfte att kasernetablissemanget i Härnösand måtte omändras till vanförestalt i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten K. Güettler för ett av kasernkommittén förordad, såsom alternativ betecknat förslag uppgjorda ritningar. Såsom framgår av vad jag nyss anfört, har marinförvaltningen framställt vissa erinringar mot en dylik ändrad disposition av etablissemanget. De skäl, som ämbetsverket därvid åberopat, har jag emellertid icke kunnat tillmäta den betydelse, att de borde undanskjuta en lämplig lösning av det angelägna sociala spörsmålet om avvägbringande av förbättrade vårdförhållanden beträffande de vanföra i Norrland. Jag har därför ansett mig böra lämna min anslutning till chefens för socialdepartementet förslag.

Vad angår den av kasernkommittén framlagda preliminära överenskommelsen mellan kronan och Härnösands stad, har jag vid den granskning, jag i samråd med chefen för socialdepartementet underkastat densamma, ej funnit anledning till någon erinran. Jag finner alltså överenskommelsen vara av beskaffenhet att för kronans del kunna godtagas. Jag vill emellertid i detta sammanhang uttala den uppfattningen, att fjärde huvudtiteln icke bör belastas med några utgifter i sammanhang med överenskommelsen med undantag av det belopp av 15,000 kronor, som kronan enligt § 7 i överenskommelsen skall den 1 juli 1927 i ett för allt utgiva till Härnösands stad såsom gottgörelse för staden åsamkade förluster, i följd av att denna sedan år 1917 icke ägt dispositionsrätt till de för Hemsö kustartillerikår upplätta markområdena.

Marinförvaltningen har i sitt utlåtande angivit, att, därest kasernetablissemanget i Härnösand komme att inredas till vanförestalt, behov skulle uppstå av vissa särskilda medelsanvisningar för sjöförsvaret. Sälunda skulle för budgetåret 1927—1928 erfordras ett belopp av 9,000 kronor för uppförande av en förrådsbyggnad såsom ersättning för inom kasernetablissemanget förlorat förrådsutrymme. I avseende härå får jag framhålla, att enligt planen för byggnadsarbetets utförande endast en obetydlig del av arbetet å etablissemangets omändring beräknas komma till utförande under nästkommande budgetår, och, enligt vad jag inhämtat, torde de åsyftade lokalerna i etablissemanget icke behöva av sjöförsvaret utrymmas under loppet av nämnda budgetår. Jag vill här även nämna, att genomförandet av det avsedda byggnadsföretaget icke föranleder någon ändring i fråga om de såsom förråd för landstormen och Svenska röda korset i kasernetablissemanget upplätta utrymmena.

Såsom inledningsvis erinrats, har i statsverkspropositionen för nästkommande budgetår för ersättning åt vissa kommuner beräknats ett belopp av 60,000 kronor, varmed avsetts att bestrida, bland annat, omförmälda gottgörelse å 15,000 kronor åt Härnösands stad. Ett särskilt extra anslag å sistnämnda belopp torde nu böra för ändamålet äskas av riksdagen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna förut omförmälda den 14 och den 16 september 1926 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Härnösands stad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse (Bil. A);

dels ock för bestridande av i § 7 i överenskommelsen angiven gottgörelse åt Härnösands stad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik von Horn.

Bil. A.

Under förutsättning att de i Härnösand för Hemsö kustartillerikårs räkning uppförda kasernbyggnaderna kunna på sätt nedan sägs inredas till en anstalt för vanföra träffas härmed, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Härnösands stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

§ 1.

Det mellan kungl. marinförvaltningen, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt stadsfullmäktige i Härnösand, å stadens vägnar, å andra sidan, den 20 september och den 15 oktober 1917 upprättade skriftliga avtal, varigenom staden till kronan upplåtit vissa markområden för Hemsö kustartillerikårs räkning, förklaras från den 1 juli 1927 vara till alla delar hävt.

§ 2.

Av det i nyssnämnda avtal under § 1 a) omförmälda område, vilket finnes utmärkt å en avtalet bifogad karta och betecknats med bokstaven A, upplåter staden till kronan utan ersättning med full äganderätt och gravationsfritt den nordöstra delen, innehållande i areal cirka 40,800 kvm. Det sålunda till kronan upplåtna området gränsar i nordost 250 meter mot allmänna vägen, i nordväst 165 meter mot Trädgårdsföreningen till en punkt, betecknad a, i sydost 154.20 meter till det knä gränslinjen här bildar å kartan (denna punkt benämnd b) samt i söder till en linje, som förenar punkterna a och b. Till den å kartan svartstreckade delen av det till kronan upplåtna området äger tillträde rum, då gällande kontrakt om arrende av denna mark utgår och senast den 1 oktober 1931. Marken i övrigt har av kronan redan tillträtts.

§ 3.

I det etablissemang, som finnes uppfört å det till kronan enligt § 2 upplåtna området, skall genom kronans försorg inredas en vanförestalt med plats för minst 150 patienter och elever. Denna anstalt skall drivas antingen av kronan eller av en förening, som med understöd av statsmedel har till ändamål att lämna bistånd åt vanföra i Norrland.

Staden skall vara befriad från skyldighet att utöver vanliga patient- och elevavgifter lämna bidrag till anstaltens underhålls- och driftkostnader.

§ 4.

Sedan förrättning för avstyckning av den till kronan enligt § 2 här ovan upplåtna marken ägt rum, skall särskild avhandling upprättas mellan kronan och staden angående markens överlåtande till kronan. Kronan bestrider kostnaderna såväl för avstyckningen som för lagfart å området. De för erhållande av lagfart erforderliga handlingar tillhandahållas av staden.

§ 5.

Staden förbinder sig att alltjämt i fullgott skick underhålla till etablissemangets tomtgräns framdragna ledningar för vatten och elektrisk ström ävensom att tillhandahålla den institution, som kommer att inrymmas i etablissemangtet, vatten och elektrisk ström till samma partipris, som gälla eller framdeles kunna bli gällande för andra avnämare av lika stor kvantitet vatten eller elektrisk ström.

§ 6.

Staden medger för sin del, att det till kronan överlätna området får bebyggas under förutsättning av fasadrätt vid alla gränser.

Staden förbinder sig att ej medgiva uppförande av byggnader närmare samma områdes gränser än 12 meter.

§ 7.

Kronan förbinder sig att den 1 juli 1927 till Härnösands stad utgiva 15,000 kronor, utgörande i ett för allt gottgörelse för de förluster, som staden tillskyndats i följd av att staden sedan år 1917 icke ägt dispositionsrätt till de för Hemsö kustartillerikårs räkning upplätta markområdena.

§ 8.

Därest en mera avsevärd inskränkning i vanförestaltens drift kommer att äga rum, är staden berättigad att efter framställning erhålla gottgörelse av kronan för de förluster, som staden i följd härav kan visa sig hava tillskyndats.

§ 9.

Kronan förbinder sig att, för den händelse ifrågavarande etablissemang icke före den 1 juli 1931 tagits i bruk för sitt nya ändamål, från sistnämnda dag till dess så skett, till staden utgiva ersättning beräknad efter 10,000 kronor för helt kalenderår.

§ 10.

Skulle vanförestalten icke hava kommit till stånd före den 1 juli 1935 eller bliver densamma efter att hava varit i verksamhet helt nedlagd utan att annan social inrättning av samma omfattning förläggas till etablissemang, skall kronan till staden utgiva ersättning för den upplätta marken efter det pris, vartill marken då kan komma att uppskattas, och skola såväl kronan som staden därefter vara befriade från de i denna överenskommelse stadgade förpliktelser.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena och Härnösands stad det andra exemplaret.

Stockholm den 16 september 1926. Härnösand den 14 september 1926.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

Å Härnösands stadsfullmäktiges
vägnar:

FRITZ KALJSER.

Bil. B.

Sedan Kungl. Maj:tt jämlikt nådigt brev den 26 maj 1916 bemyndigat kungl. marinförvaltningen att för kronans räkning avsluta avtal med Härnösands stad i enlighet med av stadsfullmäktige därstädes den 4 januari 1916 gjort erbjudande att, under förutsättning av det för kustbefästningarna i Härnösands skärgård avsedda kustartilleritruppförbandets förläggande till Härnösand med kasernetablissemant å den s. k. Hovsjorden, till kronan upplåta mark m. m. för förläggning, har mellan kungl. marinförvaltningen, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt stadsfullmäktige i Härnösand, å stadens vägnar, å andra sidan, följande avtal träffats.

§ 1.

Kronan erhåller utan ersättning:

a) Äganderätten till det å förut upprättad, här bifogad karta med röd kantlavering betecknade området A, sedan numera utverkats Kungl. Maj:ts medgivande till överlåtelse till kronan av denna mark, som är av donationsjords natur. Tillträde äger rum till den å kartan svartstreckade delen, då nu gällande kontrakt om arrende av denna mark utgår och senast den 1 oktober 1931, och till den återstående delen genast.

b) Nyttjanderätten till det å förut nämnda karta med violett kantlavering betecknade området D vid skeppsbron.

c) Nyttjanderätten till skjutbanan å Brännan med rätt att utvidga den till erforderlig storlek, dock med villkor att de vid läroverken i staden föreskrivna skolskjutningsövningarna samt Härnösands skytteförenings skjutövningar få äga rum därstädes å tider, som av vederbörande militärmyndighet bestämmes.

d) Rätt till fri passage för kronans fartyg och båtar mellan norra och södra sunden.

Samtliga ovan nämnda nyttjanderätter skola tillkomma kronan, så länge på området A finnes förlagt kustartilleritruppförband eller annan avsevärd militäravdelning; tillförbindande sig staden att, städse då kronan för betryggande av denna nyttjanderätts bestånd därom gör framställning, förlänga nyttjanderättsupplåtelserna för den tid nyttjanderätt längst upplåtas kan. Skulle sådan förnyelse från stadens sida förvägras, är staden skyldig att till kronan utgiva skadestånd.

e) Det å omnämnda karta med röd kantlavering betecknade området B med tillhörande strand och vatten med full äganderätt med undantag av tomterna n:ris 24 och 25 (svart nummer), vilkas omfattning å kartan anges genom svart streckning. Tillträde sker genast.

f) Nyttjanderätt under tjugu år från den 1 januari 1916 till det å förutberörda karta med grön lavering betecknade området C mellan Gerestabäcken och vägen mellan Hovsgatan och Rosenbäck.

g) Rätt till övningar med å området A förlagda trupper å stadens icke odlade mark efter anmälan till stadens drätselkammare eller dess ordförande och under villkor, att kronan ersätter den skada, som genom övningarna kan uppstå.

§ 2.

Staden förbinder sig att utan kostnad för kronan framdraga vatten-, belysnings- och gasledningar till gränsen av området A samt att tillhandahålla kasernetablissemantet vatten och elektrisk ström till samma taxa, som tillämpas för större avnämare inom staden.

§ 3.

Staden medgiver för sin del, att området A får bebyggas under förutsättning av fasad rätt vid alla gränser; förbindande sig staden att ej medgiva uppförande av byggnader närmare ifrågavarande gränser, med undantag av den mot Hovsgatan belägna, än 12 meter.

§ 4.

Staden medgiver, att avloppsledningar från kronans områden må utmynna i vattnet utanför området B.

§ 5.

Staden förbinder sig att icke försälja området C utan att i varje särskilt fall, då fråga om dylik försäljning uppstår, först hembjuda området i fråga åt kronan, som skall äga en prövningstid av trettio dagar, ägande staden icke försälja området till annan spekulant på billigare villkor än som erbjudits kronan; dock skall denna skyldighet för staden upphöra, därest kronan avhänder sig äganderätten till området A.

§ 6.

De för erhållande av lagfart för Kungl. Maj:t och kronan å förenämnda med bokstaven A och B betecknade områden erforderliga handlingar tillhandahållas av stadsfullmäktige.

§ 7.

Kungl. Maj:t och kronan förbinder sig att respektera de förbehåll, som Härnö bryggeriaktiebolag gjort gent emot staden vid försäljning av bolagets andel av området B.

Stockholm den 20 september 1917.

Härnösand den 15 oktober 1917.

På kungl. marinförvaltningens vägnar:

På stadsfullmäktiges vägnar:

GUSTAF DYRSSEN.

K. THAM.

E. A. Gräntz.
